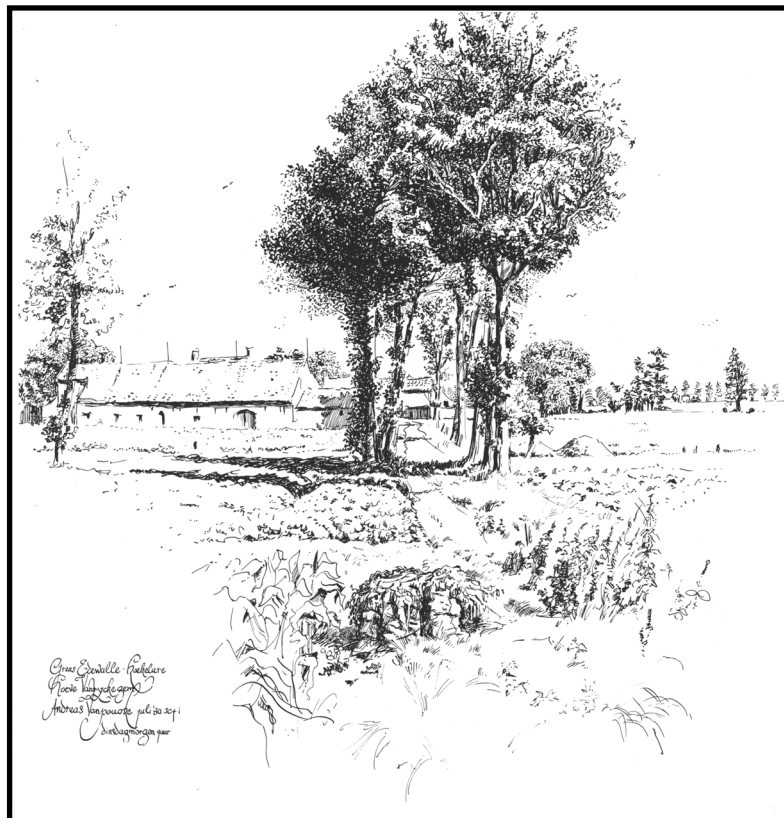

Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek

België - Belgique
P.B.
8610 Kortemark
P 508209

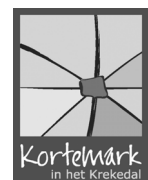

MEDEDELINGEN

Afgetekantoor: 8610 Kortemark
Jaargang 35, 2016, nr. 1 - verschijnt viermaandelijks
Verantw. uitgever: Peter Bentein, Elflijnenlaan 3, 8610 Handzame
Samenstelling, redactie en layout: Wim Dedeyster

Met steun van de
Vlaamse overheid

VCGH

Elflijnenlaan 3
B-8610 Handzame

Documentatiecentrum van Familiekunde Vlaanderen vzw

Tel. 051 56 74 79

KBC BE17 4744 1565 3121

www.vcgh.be

E-mail: vcgh@scarlet.be

O p e n i n g s t i j d e n

dinsdag t/m donderdag

13 - 17 uur

derde zaterdag v/d maand

9 - 11.45 uur

Tekening cover:

Edewalle, hoeve Vanryckeghem: Andreas
Vanpoucke

LIDMAATSCHAPSBIJDRAGE 2016

Hartelijk dank aan de leden en de steunende leden die reeds hun jaarlijkse bijdrage voor 2016 betaalden. Wie nog niet betaald heeft, vindt een rood bolletje op het adresetiket. We vragen u dit zo vlug mogelijk in orde te brengen.

- Wie lid is van Familiekunde Vlaanderen is automatisch volwaardig lid van ons Centrum en heeft dus alle toegangsrechten tot onze documentatie. Lid worden van Familiekunde Vlaanderen kan door betaling van **€ 35,00** per jaar via het nationaal secretariaat: Van Heybeeckstraat, 3 te 2170 Merksem, tel. 03/646 99 88, IBAN: BE58 4141 1712 2179, <http://www.familiekunde-vlaanderen.be/word-lid>
- Daarnaast bestaat de mogelijkheid om een abonnement te nemen op ons tijdschrift "Mededelingen" voor **€ 20,00** (€ 25,00 voor 2 personen op eenzelfde adres). Hiermee verwerft men ook onbeperkte toegang tot ons documentatiecentrum (niet tot de andere centra die vallen onder Familiekunde Vlaanderen).
- Een derde mogelijkheid is het betalen van een daggeld van **€ 5,00** bij elk bezoek.

buitenland + 10,00 euro verzendkosten
étranger 10,00 euro en plus pour frais d'envoi

Wij vragen u beleefd het abonnementsgeld te willen overschrijven
op rekeningnummer **BE17 4744 1565 3121**
van het Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek

LEES IN DIT NUMMER:

VCGH	Lidmaatschapsbijdrage 2016	blz. 2
Anna Maria Vanacker	"Ik was zwanger in 1914": Het verhaal van de familie Watteyne uit Hoogdele tijdens en na de Eerste Wereldoorlog.	blz. 3
VCGH	Vakantieregeling	blz. 12
	Schenkingn van bidprentjes en rouwbrieven	blz. 12

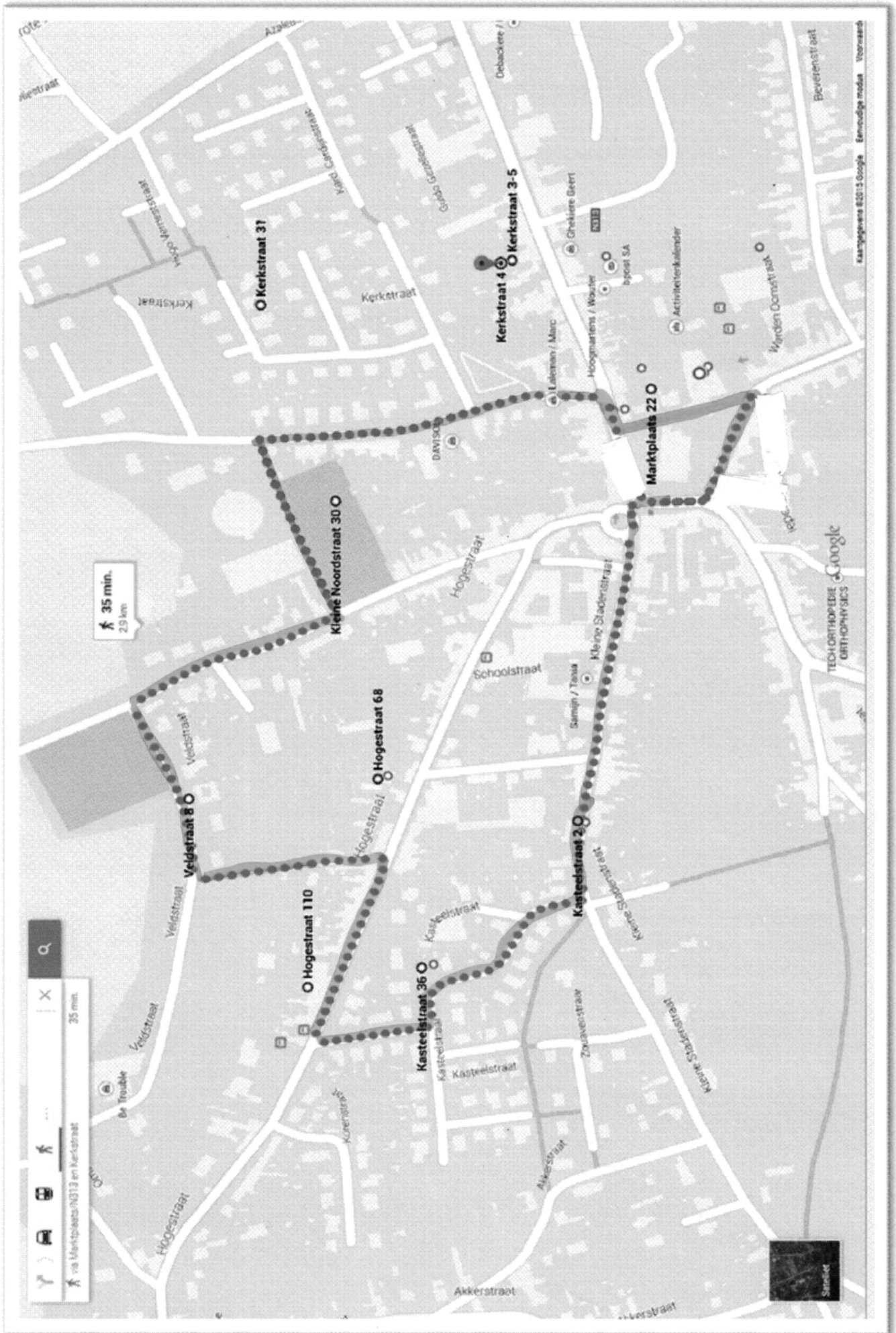
Vaak blijven familiegeschiedenissen steken in dorre genealogieën. Korte tijd geleden publiceerde onze ondervoorzitter Wilfried Devoldere een fietstocht in Moorslede en Beitem waarin lokale geschiedenis werd verweven met de familiegeschiedenis van Pater Constant Lievens. Recent kreeg ik een gelijkaardig voorbeeld in de hand van een uitgeschreven wandeling in Hooglede rond de familie Watteyne en de Eerste Wereldoorlog. Het is van de hand van Anna Maria Vanacker. Zij stelde de wandeltocht samen als opdracht binnen haar opleiding tot regiogids Leiestreek. De auteur gaf ons de toestemming om de wandeling in “Mededelingen” te publiceren. Onze dank hiervoor.

Peter Bentein, voorzitter VCGH

“Ik was zwanger in 1914”: Het verhaal van de familie Watteyne uit Hooglede tijdens en na de Eerste Wereldoorlog.

Constantinus Watteyne en Maria Misplon en hun 15 kinderen. Toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak waren die tussen 23 en 42 jaar oud. Mijn grootmoeder Zulma Watteyne was toen zwanger van haar eerste kind, dat mijn moeder zou worden. Het verhaal van de familie Watteyne vormt de leidraad van een wandeling rond de dorpskern van Hooglede.

1. Marktplaats en gemeentehuis

We beginnen de wandeling op de Marktplaats van Hooglede aan het gemeentehuis. Voor een bescheiden landelijk dorp heeft Hooglede een indrukwekkend gemeentehuis. De verklaring

hiervoor ligt in het feit dat het gebouw tot 1969 ook een vrederecht huisvestte. Het gerechtsgebouw annex gemeentehuis werd gebouwd in 1866 in neoclassistische stijl met Toscaanse en Korintische zuilen. Het ontwerp is van architect J. Vanden Broucke.

Waar nu de ingang is, was vroeger een puittrap, die nogmaals het statige en het belang van een gerechtsgebouw bevestigde.

Hier begint mijn verhaal van de familie Watteyne. Constantinus Watteyne trok maar liefst 15 keer in 19 jaar tijd (van 1872 tot 1891) over de drempel van dit gemeentehuis om de geboorte van een van zijn 16 kinderen aan te geven. Er was één tweeling bij, maar het jongetje is na enkele dagen reeds overleden.

2. De Sint-Quirinuszaal en de schoolstrijd

In 1879 kwam onder impuls van de liberale regering van Frère-Orban een schoolwet tot stand die in kerkelijke kringen op sterk weerwerk werd bedacht. De regering legde elk gemeentebestuur op om een gemeenteschool in te richten waarbij de onderwijzers gediplomeerd moesten zijn van een rijksnormaalschool en waarbij het godsdienstonderwijs alleen nog buiten de lestijden mocht worden gegeven. Bovendien mochten de gemeenten geen katholieke scholen meer subsidiëren.

Als reactie verboden de bisschoppen aan katholieke ouders om hun kinderen naar die goddeloze scholen te sturen. In Hooglede begonnen vooraanstaande burgers met het inzamelen van geld om een katholieke school op te richten. De welstellende landbouwer Honoré Billiet, schonk de grond voor de “Vrije Knechtschool”. Het schoolgebouw werd opgetrokken en is thans bekend als de “Quirinuszaal”, genoemd naar de beschermheilige van Hooglede.

De gemeentelijke jongensschool liep praktisch leeg. De meisjes liepen gewoon verder school in de vrije school van de Zusters Maricolen (huidige locatie van het cultureel centrum de Gulden Zonne).

Door de wet van 1884 van het katholieke kabinet Malou, kregen de gemeenten weer verregaande bevoegdheden inzake het onderwijs. Daardoor liepen de jongens opnieuw school in de gemeentelijke jongensschool in de Hogestraat waar alle vrije onderwijzers opnieuw les gaven. De gemeente subsidieerde opnieuw de vrije scholen en deze 'Vrije Knechtenschool' kwam leeg te staan.

Ongetwijfeld gingen er hier enkele jongens van de familie Watteyne naar school. In de jaren 1930 werd er hier ook een naaischool ingericht, waar o.a. mijn moeder les volgde. En ook de missiefeesten, waar Elodie Watteyne bij betrokken was, vonden hier plaats.

In 1929 schonk de eigenaar het gebouw aan de 'Maatschappij van de Christen Sociale Werken'. Het twee verdiepingen tellende gebouw werd erbij geplaatst. Het schoolgebouw functioneerde daarna als feestzaal voor diverse culturele activiteiten. Heden is dit eigendom van de aanpalende slagerij.

3. Begraafplaats en de familie Watteyne tijdens de Eerste Wereldoorlog

1 augustus 1914. " 't Was een stille nacht. Hoogde was in de rust gedompeld toen om 12 uur de grote noodklok haar akelige tonen liet weergalmen en de hele gemeente uit haar slaap wakte. Brand, brand, zo weerklonk het overal, maar neen, nergens vuur of brandweermannen. Na korte tijd werd het woordje 'brand' vervangen door het vreselijke woord 'oorlog'. Het woord 'oorlog' verwekte ontsteltenis bij iedereen. 's Morgens om 6 uur, wat een aandoenlijk schouwspel bij de tramhalte. Moeders met kinderen, die hun echtgenoot en vader een laatste zoen gaven. Vaders en moeders die op het voorhoofd van hun zoon een laatste kruiske drukten. Een allerlaatste misschien? Zouden ze hen nog weerzien, hun geliefden? Het stoomtuig floot, geraakte in beweging, en voerde ze weg naar Antwerpen. De ontroerde menigte volgde met de ogen, wuifde met de hand tot de tram uit het zicht verdween. Op dezelfde dag werden paarden en rijtuigen opgeëist voor het leger. De straten werden met ijzeren kettingen afgespannen en met wachten bezet. Onbekende personen en verdachte rijtuigen werden aangehouden en naar het gemeentehuis gebracht voor onderzoek."
(dagboek van Eerwaarde Moeder Philomena van de zusters Maricolen)

Bij de familie Watteyne waren ze allen tussen de 23 en de 42 jaar toen de oorlog uitbrak, dus in de bloei van hun leven.

Camiel Watteyne, de jongste van het gezin, wordt ook opgeroepen als soldaat en keerde behouden terug.

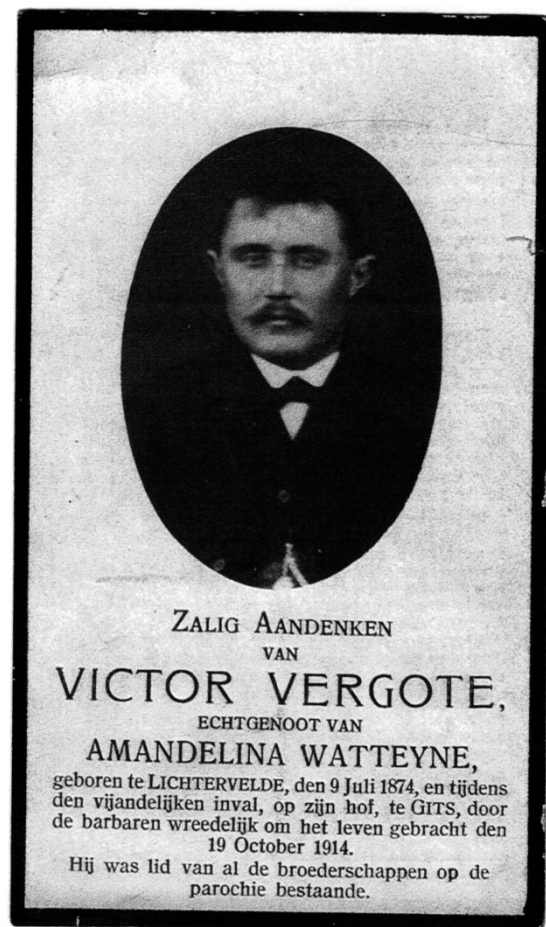
We komen hier bij het graf van mijn grootouders: Arthur Hoste – Zulma Watteyne. Toen de Duitsers binnen vielen op de hoeve in oktober 1914 was mijn grootmoeder zwanger. Ze had zich op een boterpot gezet en klaagde dat ze zich niet goed voelde. Met haar lange rok bedekte ze de boterpot en zat ze voor de deur van de tweede kelder. De Duitsers lieten haar met rust en zo heeft mijn grootmoeder de hele oorlog de tweede kelder kunnen verborgen houden omdat ze er een kleerkast voor geplaatst hadden. Mijn moeder werd geboren op 28 november 1914. Zulma kreeg nog twee kinderen tijdens de oorlog (zie verder).

Verder komen we bij het graf van tante Amandelina Watteyne, oorlogsweduwe 1914-'18. Amandine was getrouwd met Victor Vergote. Op maandag 19 oktober forceerden de Duitsers een grote doorbraak. Er waren zware patrouillegevechten van 10 uur tot 15.30 uur te Gits. Victor Vergote had net zijn vrouw Amandine met de kinderen naar de ouderlijke hoeve gebracht. Victor keerde terug om de koeien binnen te halen. De Ulanen, dit zijn Duitse verkenners, kwamen naar de Grijspeermolen, die ze wensten te gebruiken als uitkijkpost en vertrokken van daaruit naar de Leenbossen waar vele Franse soldaten zich verscholen hadden. Victor had een put gegraven voor de hoeve om zo het erf in de gaten te houden en omdat hij gehoord had dat alle mannen meegenomen werden. Deze put had hij bedekt met een eg. Maar de Duitsers hebben hem gevonden en zonder meer met een bajonet doodgestoken. De schuur werd in brand gestoken, alsmede ook enkele woningen in de buurt. Deze dag zou later bekend worden als "Schuwe Maandag".

Amandelina Watteyne bleef achter als weduwe met zes kleine kinderen, vijf dochters en een zontje, tussen enkele maanden en 9 jaar oud. De vader van Victor Vergote durfde nooit meer naar boven in zijn bed slapen, bang voor een inval. Hij legde zich te rusten in de zetel beneden met een wapen bij de hand. Na de oorlog konden de kinderen van oorlogsslachtoffers met een toelage studeren. Zo gingen de oudste meisjes op kostschool naar de "Maricolen" te Brugge. Daar hebben ze TBC opgelopen en meegebracht naar huis. Drie dochters zijn als gevolg van deze ziekte overleden : Suzanne 19 jaar, Maria 28 jaar en Magdalena werd 42 jaar.

De enige zoon, André, die wettelijk gezien geen dienstplicht moest doen, bood zich voor de Tweede Wereldoorlog aan om soldaat te worden. Hij wilde zo bewijzen dat hij de ziekte niet gekregen had en gezond was en om zich te wreken op de Duitsers.

De twee andere dochters zijn na hun huwelijk naar Frankrijk getrokken, zodat tante Amandine, hen ook niet zo vaak meer zag. Ze is een keer naar haar dochter in de Calvados geweest in 1937 met de inhuldiging van de basiliek van Lisieux. Na het overlijden van haar dochter Magdalena op 1 januari 1950, heeft tante Amandine, zwaar getekend door de vele tegenslagen, de hoeve verlaten en is naar het rusthuis getrokken. De eigenaar heeft toen gevraagd aan de brandweer om de oude woning, met een dak van stro, uit vrees voor de ziekte, gecontroleerd te laten afbranden.

4. De geologie van Hooglede en de watertorens.

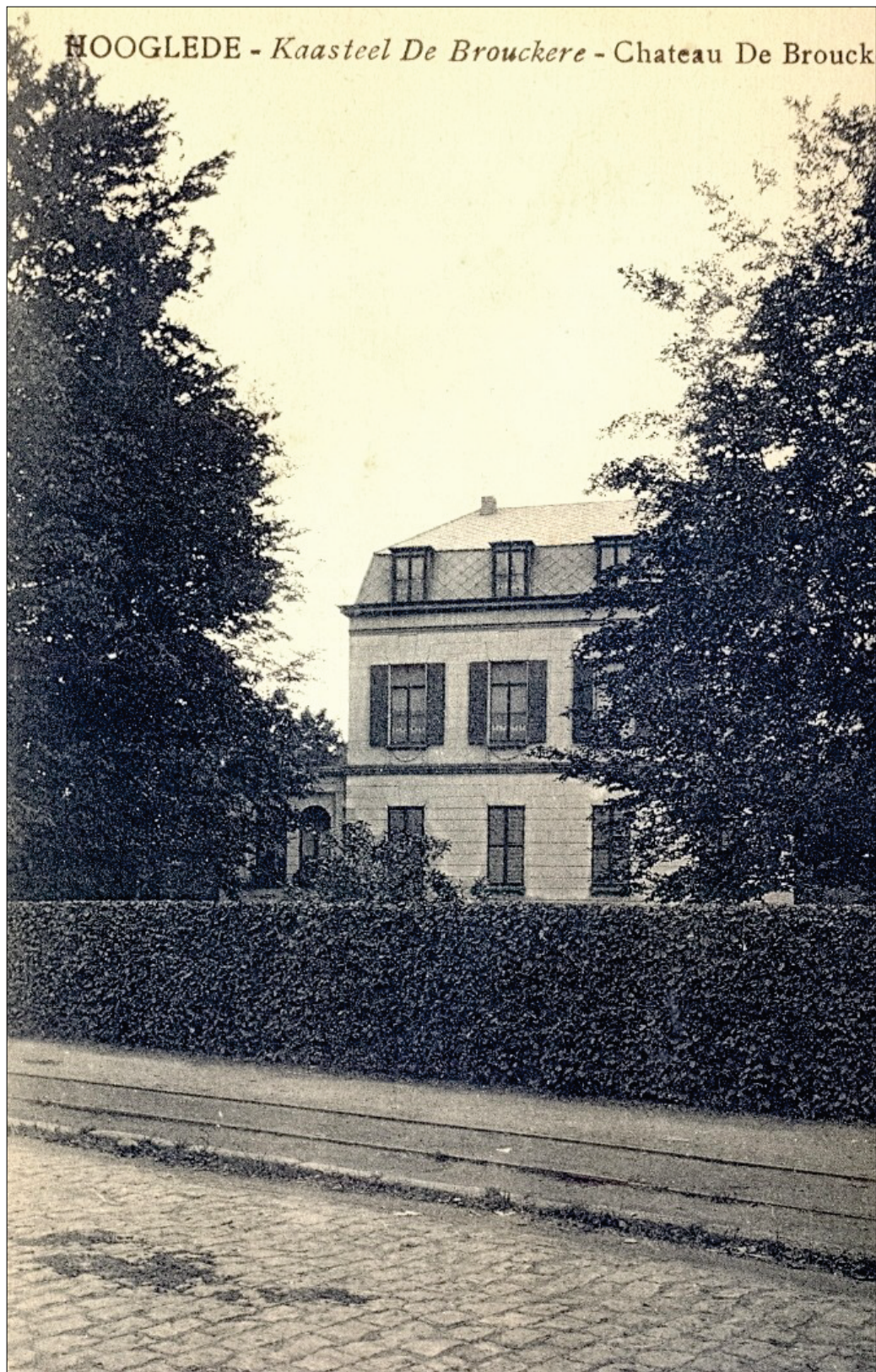
De heuvelkam van Hooglede vormt de grens tussen het IJzer- en het Mandelbekken. De Sint-Amanduskerk ligt op een hoogte van 48 meter. De oudste tekst waarin Hooglede genoemd wordt, is van koning Karel de Kale in het jaar 847. Men spreekt dan van Ledda . Lede betekent een opgaande weg. Behalve het Oost-Vlaamse Lede komen plaatsnamen met –lede alleen in West-Vlaanderen voor; zoals Lendelede, Moorslede, Ruiselede. Hoog werd toegevoegd vanwege de hoge ligging en om een onderscheid te maken met de andere gemeenten. Vanwege deze ligging vinden we hier ook een watertoren. De huidige trechtervormige toren werd gebouwd in 1986 en is in werking sedert 1990. Ze heeft een inhoud van 2.000 m³ water, een hoogte en een diameter van respectievelijk 25 en 43 meter.

Aan de nieuwe begraafplaats in de Veldstraat werd een boorwatermeter geplaatst. Deze filterput kwam er in 1993 in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap. Deze heeft een diepte van 30 meter. Van hieruit kan je de ligging van de hoeves van familie Watteyne zien.

Wij zijn intussen 1915. Irma Watteyne keert samen haar kinderen terug van Sint-Pieters Kapelle naar de ouderlijke hoeve. Haar man werd samen met zijn broer krijgsgevangen genomen en de hoeve daar was totaal vernield door de Duitsers. Bij zijn terugkeer was Irma reeds overleden. Hij is toen met zijn kinderen naar Frankrijk getrokken.

5. Hogestraat

In de Hogestraat staan nog de oude beuken die behoorden aan het kasteel de Brouckere, vroeger villa Herbau. Na de Eerste Wereldoorlog werd het kasteel bewoond door Mr. De Brouckere. Hij kwam er rentenieren. Later werd het eigendom van de heer Oscar Lesage, veehandelaar, gehuwd met Julia Watteyne. Hij kocht de villa in 1928. Voor Julia Watteyne was dit een groot verschil met haar ouderlijke thuis. Zo ging het grote gezin niet allemaal samen op zondag naar de kerk maar beurtelings. Zij die thuis bleven, zorgden voor de kleintjes en als de anderen terug kwamen van de kerk, deden dezen hun 'zondagse' kleren uit en de andere zussen trokken dan die kledij aan, om op hun beurt naar de kerk te stappen. Ook is iedere dochter in hetzelfde zwarte, tafzijden kleed en met de parelsnoer van moeder om de hals in het huwelijksbootje gestapt. Het kasteel werd verkocht in 1963 en verkaveld ; vandaar de woonwijk Kasteelstraat. Op de fundamenten van het 'kasteel' staat er een moderne villa.

6. De Aangenomen Meisjesschool van de Zusters Maricolen en de congregatiekapel

In 1899-1901 kwam in de Hogestraat een armenschool tot stand onder leiding van de Zusters Maricolen. In de bovenverdieping werd een congregatiekapel ingericht. Op zondagnamiddag was er de Hoogleedse Zondagsschool. Er was godsdienstonderwijs maar ook diverse spelactiviteiten. Daardoor waren de meisjes 'van de straat'. Julia Watteyne staat ook op een klasfoto uit omstreeks 1900.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden de lokalen ingepalmd door de Duitse soldaten en gebruikt als paardenstal en bakkerij. De congregatiekapel werd cinema. Het complex ondervond heel wat schade in 1918: een vultreffer viel midden op het dak waardoor het dak en de pannen en de gevelmuur moesten er aan geloven. Ramen en deuren werden door de Duitsers gebruikt om te stoken. Vanaf 1922 kon men hier terug les geven. De meisjes Watteyne kwamen hier naar de lagere school.

Aan de overkant van de school woonde tante Elodie Watteyne. Zij bleef ongehuwd en er zijn drie zussen naar het klooster getrokken. Helena Watteyne - Zuster Marie-Heloïse - heeft in Nederland in een sanatorium gewerkt. Augusta – zuster Marie Mathilde - trok met de Zusters van Liefde naar Brits-Indië. Flavie Watteyne werd zuster Donatiena à Sancta Maria te Brugge bij de Maricolen en gaf er les. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Elodie Watteyne vrijwilligster bij de voedselbedeling van de *Commission for Relief in Belgium*.

7. Oorlogsleed 1914-1918

Tijdens de Eerste Wereldoorlog vervulde Hooglede de rol van bevoorradings- en verzorgingscentrum. Er was een 'Kriegslazaret' in de Hogestraat en een materialendepot nabij het station van St-Jozef. Van daaruit liep immers de spoorlijn van Torhout tot in Ieper. Deze deed dienst voor de frontstreek Langemark – Poelkapelle en Houthulstbos. Op 3 augustus 1917 werden de burgers van Hooglede geëvacueerd. De meeste onder hen kwamen in Meerhout-Balen (Antwerpen) terecht. Ze verbleven daar tot na de oorlog.

Reeds bij het uitbreken van de oorlog vluchtten vele Hoogleedse gezinnen voor de oprukkende Duitse troepen, vooral naar Frankrijk. De families Watteyne bleven en als landbouwers dienden ze goederen met paard en kar te vervoeren voor de Duitsers.

De hoeve van Zulma Watteyne en Arthur Hoste diende als munitiedepot. In 1917 werd nog een zoontje geboren. De kinderen leefden en speelden tussen de soldaten. In 1918 is tijdens een jongensspel poeder van een obus in de haard geraakt. Deze ontplofte en de broertjes Alberic en Andreas werden zwaar gewond. Andreas was zwaar verbrand. Oma heeft hem nog opgepakt en in de melk gegooit maar tevergeefs. Zijn oudere broer Alberic heeft heel zijn leven last gehad van zijn zwaar verbrande been.

In 1918 konden ze niet meer op de hoeve blijven vanwege het oorlogsgeweld. Men vluchtte en tante Irène is op 30 september 1918 letterlijk onderweg geboren. Men heeft haar bij de geboorte opgevangen in een waskom. Mijn grootouders zijn naar Drongen gevlucht. Mijn moeder herinnerde zich nog deze rit. Op een bepaald ogenblik is de kar gekanteld en oma rolde met haar baby in de arm over de grond. Vele jaren later heeft mijn moeder het klein kasteeltje waar ze verbleven in Drongen terug gevonden.

En jammer genoeg, de geschiedenis herhaalt zich. Mijn moeder zou in het huwelijk treden op 30 augustus 1939. De menukaart voor het feest was reeds gedrukt, de huwelijksreis, met de trein naar Lourdes, reeds betaald. Maar mijn vader werd opgeroepen als soldaat. Hij werd gevangen genomen aan het Albertkanaal. Ze trouwden dan bij zijn terugkeer in 1940. En net als haar eigen moeder, Zulma Watteyne, werd mijn moeder zwanger tijdens de oorlog. Ze beviel tijdens de Tweede Wereldoorlog van 3 dochters, daarna kreeg ze nog 3 zonen en nog eens 3 dochters. Ik ben de jongste van 9 kinderen en ook van heel de familie Watteyne van die generatie.

BIBLIOGRAFIE

- 'Hooglede door de jaren heen' deel I en deel II van F. Anckaert en M. Vanacker, 1995.
- 'Historische evocatie van het meisjesonderwijs der Zusters Maricolen te Hooglede, uitgegeven door F. Anckaert en M. Vanacker. 1985.
- 'Geschiedenis van Hooglede' door D. De Laey, uitgeverij Familia et Patria te Kortemark, 1902.
- 'Van Roeselare tot Langemark' door Robert Baccarne en Jan Steen, uitgeverij Baccarne, 1989.
- 'Geschiedkundige aantekeningen over Hooglede' door Désiré De Laey, uitgeverij Familia et Patria, 1978.
- 'de Hoogleedse oorlogsslachtoffers 1914-1918 en 1940-1945' door Dirk Verhelst, uitgeverij Eigen Beheer, 1998.
- 'Hooglede in vroeger dagen' door M. Vermeulen, uitgeverij Davidfonds, 1973.
- 'Hooglede en Gits in de krant' door Lieven Denewet, uitgeverij Ledda Giddis, 2009.
- De getuigenissen van personen van Hooglede en Gits.
- De getuigenissen van de families Watteyne, Hoste en Vergote.

ANNA MARIA VANACKER
Lichterveldestraat 127
8610 Kortemark

Vakantieregeling

Het centrum is gesloten:
van 18/07/2016 tot en met 15/08/2016
zaterdag 20/08/2016

Het centrum is geopend:
zaterdag 16/07/2016 van 9.00u tot 11.45u

Schenken van bidprentjes en rouwbrieven

J. Cornette, Hooglede; R. Deruyttere, Kortemark; F. Degraeve, Zedelgem; M. Degroote, Handzame; E. Vercruysse; R. Sioen, Ichtegem; G. Spuytte, Hooglede; P. Bentein, Kortemark; D. Cool, Kortemark; W. Maertens, Koekelare; M. Danis-Logghe, Kortemark.

Hartelijk dank